

INSTITUTIONAL MECHANISMS OF ECONOMIC INTEGRATION

Copyright © 2025 the Author/s

Peer review method: Double-Blind

Accepted: November 22, 2025

Published: December 12, 2025

Original scientific article

DOI suffix: 10.36962/NEC20042025-81

Lela Jamagidze,

Doctor of Economics,

Associate Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: lela.jamagidze@tsu.ge

ABSTRACT

Research goal. The goal of the paper is to examine the institutional mechanisms of economic integration through the lens of their regional differences. It also aims to assess the challenges and opportunities related to the sustainability of economic integration from the perspective of a small open economy such as Georgia. The study discusses the models of institutional mechanisms developed by major integration groupings and the external driving forces that affect their transformation. It demonstrates that flexible institutional arrangements, which countries increasingly prioritize under contemporary conditions, facilitate the redistribution of adjustment costs and support the development of economically viable forms of regional and global economic cooperation.

Methodological approach. To identify how the specific features of institutional models determine the depth of economic integration, the study employs comparative institutional analysis, while historical analysis is used to assess the evolution of institutional mechanisms. Based on qualitative research, the paper examines policy and strategy documents of major integration groupings, as well as reports reflecting their economic outcomes. Quantitative methods are used to analyze indicators of the functioning of economic integration, such as trade interdependence and measures of institutional development.

Key findings and application. Despite increasing pressures on regional integration arising from growing trade uncertainty, the transformation and fragmentation of global supply chains, and the weakening of multilateral trade rules, economic integration remains highly relevant for small open economies. In particular, Georgia should rely on economic integration mechanisms in order to identify new opportunities for engagement in global value chains, intensify its linkages, and further develop and strengthen trade links with large markets such as the European Union and China. The findings can inform **national trade and integration policy-makers while considering the features of institutional models** when designing relations with major integration groupings.

Keywords: economic integration, international trade, trade rules, institutional mechanisms.

REFERENCES:

1. Closa, C., Casini, L., & Sender, O. (2016). *Comparative regional integration: Governance and legal models* (Integration through Law: The Role of Law and the Rule of Law in ASEAN Integration, No. 10). Cambridge University Press
2. Hix, S. (2010). Institutional Design of Regional Integration: Balancing Delegation and Representation No. 64
3. Fernandes, A, N. Rocha., Ruta, M. (2021). The

Economics of Deep Trade Agreements, CEPR Press, Paris & London. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/economics-deep-trade-agreements>

4. Jamagidze, L. (2019). Institution Importation in Georgia-EU Trade Relations. *Economics and Business*, (3), 199–216. (in Georgian)

5. Jamagidze, L. (2020). Trade Policy Responses to the Contemporary Challenges of The Global Market. *Globalization and Business*, (9), 70–76. (in Georgian)

6. Karchava, L., Nanuashvili, I., Zoidze, G., & Veshap-

idze, S. (2025). Georgia's Strategic Role in Eurasian Transport and Digital Logistics Transformation. *The New Economist*, 20(2), 40-53.

7. Karchava, L., Veshapidze, S., & Chiabrishvili, K. (2023). Economic perspective of establishing strategic partnership between China and Georgia. *The New Economist*, 18(3), 7-2.

8. Karchava, L., Veshapidze, S., & Tsikelashvili, S. (2025). Georgia's Perspective in the Context of Developing Economic Relations between China and the European Union. *The New Economist*, 20(1), 8-23.

9. Mattli, W. (1999). *The Logic of Regional Integration*. Cambridge University Press

10. Papava, V. (2021). On pseudo deglobalization, Silk Road of global value chains. *Eurasia Review*. <https://www.eurasiareview.com/18102021-on-pseudo-de-globalization-silk-road-of-global-value-chains-and-role-of-georgia/>

11. Urata, S. (2025). Roles of Bilateral, Regional, and Plurilateral Cooperation. In *The New Global Economic Order*. Routledge

12. Veshapidze, S. (2023). New developments in

the global world: challenges and opportunities for Georgia. *The New Economist*, 18(3), 44-2.

13. Veshapidze, S. (2025). Georgia's Aspiration towards EU Integration: A Pathway to Economic and Social Prosperity. <https://dSPACE.tsu.ge/items/874c92eb-8443-4319-bc51-6eab38bdd4f5>

14. Veshapidze, S., Bakhtadze, L., Putkaradze, R., Kharitonashvili, J., Danelia, I., Lominashvili, M., & Chantladze, N. (2024). *Modern International Economic Relations of Georgia: Monograph*. Tbilisi: Smarty. (In Georgian)

15. WTO. (2025). GVC Trade Report. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvcreport2025-01_e.pdf

16. Veshapidze, Sh., Jamagidze, L., Futkaradze, R., Kereselidze, L. (2025). Georgia's Strategic Priorities in Regional Integration amid Global Challenge. *The New Economist*. N3 (78) 2025, Vol. 20, Issue 3.

17. Jamagidze, L. (2020). Trade Policy Responses To The Contemporary Challenges of The Global Market. *Globalization and Business* #9. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.09.008>

ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმები

ლელა ჯამაგიძე

ეკონომიკის დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი, ივანე

ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელ.ფოსტა: lela.jamagidze@tsu.ge

აბსტრაქტი

კვლევის მიზანი. წარმოდგენილი სატატიის მიზანია ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმების შესწავლა მათი რეგიონული განსხვავებების ნიშნით და ეკონომიკური ინტეგრაციის მდგრადობასთან დაკავშირებული გამოწვევებისა და შესაძლებლობების შეფასება მცირე ლია ეკონომიკის ქვეყნის პერსპექტივიდან, როგორც არის საქართველო. განხილულია ძირითადი ინტეგრაციული დაჯგუფებების ინსტიტუციური მექანიზმების მოდელები და მათი ტრანსფორმაციის განმაპირობებელი ძალები. ნაჩვენებია, რომ მოქნილი ინსტიტუტები, რომლებსაც ქვეყნები თანამედროვე პირობებში მეტ უპირატესობას ანიჭებენ, ხელს უწყობს ადაპტაციის ხარჯების გადანაწილებას და ეკონომიკურად სიცოცხლისუნარიანი რეგიონული და გლობალური ეკონომიკური თანამშრომლობის ფორმების განვითარებას.

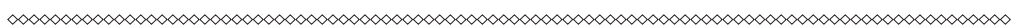
მეთოდოლოგიური მიდგომა. იმისათვის, რომ გამოვავლინოთ, როგორ განსაზღვრავს ინსტიტუტების მოდელების თავისებურებები ეკონომიკური ინტეგრაციის სიღრმეს, გამოყენებულია შედარებითი ინსტიტუციური ანალიზი, ხოლო ინსტიტუციური მექანიზმების განვითარების შესაფასებლად – ისტორიული ანალიზი. თვისებრივი კვლევის საფუძველზე შესწავლილია ძირითადი ინტეგრაციული დაჯგუფებების პოლიტიკისა და სტრატეგიის დოკუმენტები, ასევე, ეკონომიკური შედეგების ამსახველი ანგარიშები.

რაოდენობრივი ანალიზის მეთოდები გამოყენებულია ეკონომიკური ინტეგრაციის ფუნქციონირების მაჩვენებლების შესასწავლად, როგორებიცაა სავაჭრო ურთიერთდამოკიდებულება და ინსტიტუციური განვითარების ინდიკატორები.

ძირითადი შედეგები. მიუხედავად მზარდი ზენოლისა, რასაც რეგიონული ინტეგრაცია განიცდის მზარდი სავაჭრო განუსაზღვრელობის, მიწოდების ჯაჭვების ტრანსფორმაციის და ფრაგმენტაციის და მრავალმხრივი სავაჭრო წესების შესუსტების შედეგად, ეკონომიკური ინტეგრაციის მნიშვნელობა მცირე ღია ეკონომიკის ქვეყნებისთვის კვლავ დიდია. კერძოდ, ინტეგრაციის მექანიზმების გამოყენება საქართველოს სჭირდება გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში ჩართულობის ახალი შესაძლებლობების ძიებისა და მასში მონაწილეობის გააქტიურებისთვის და დიდ ბაზრებთან (ევროკავშირი, ჩინეთი) სავაჭრო კავშირების გაძლიერებისთვის. კვლევის შედეგები ინფორმაციული იქნება ქვეყნის სავაჭრო და ინტეგრაციის პოლიტიკის ფორმირების პროცესში ინსტიტუციური მოდელების თავისებურებების გასათვალისწინებლად.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ინტეგრაცია, საერთაშორისო ვაჭრობა, სავაჭრო წესები, ინსტიტუციური მექანიზმები.

შესავალი

ეკონომიკური ინტეგრაცია წარმოადგენს ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სფეროებში ორი ან მეტი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ნებაყოფლობითი კავშირს იმ მასშტაბით, რომ ეროვნული პოლიტიკის საკვანძო სფეროებზე კონტროლი ზენაციონალურ დონეზე გადადის. ამ კავშირს საფუძვლად უდევს განსაზღვრული სახის ინსტიტუციური მექანიზმები. ნათლად განსაზღვრული ინსტიტუტები უზრუნველყოფს ინტეგრაციის მონაწილეების პრეფერენციებისა და პოლიტიკური გადაწყვეტილებების პროგნოზირებად წესებში მოქცევას, ამცირებს ტრანზაქციურ ხარჯებს და აყალიბებს პასუხისმგებლობაზე დაფუძნებულ პირობებს, რათა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში იყოს უზრუნველყოფილი ბაზრების გამართულად მუშაობა, პოლიტიკის კოორდინაცია და სადავო საკითხების მოგვარება. ამდენად, ეკონომიკური ინტეგრაცია ვაჭრობისა და წარმოების ფაქტორების მოძრაობის გზაზე სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების მოხსნის გარდა, ინსტიტუტების კომპლექსური სისტემის შექმნას მოიზარებს, რომელის ფარგლებშიც უნდა წარიმართოს მონაწილე სახელმწიფოებისა და კერძო სუბიექტების საქმიანობა.

თანამედროვე გლობალური ეკონომიკა ხასიათდება მნიშვნელოვანი ძვრებით, როგორებიცაა საერთაშორისო სავაჭრო და საწარმოო კავშირების ფრაგმენტაცია, მიწოდების ჯაჭვების ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოებისა და მდგრადობის მიმართ მზარდი ყურადღება. ამ კონტექსტში ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმები — ერთობლივი მარეგულირებელი ორგანოების, დავების გადაწყვეტის სისტემებისა და მაკროეკონომიკური კოორდი-

ნაციის მექანიზმების სახით ქვეყნებს ეხმარება ურთიერთდამოკიდებულების მართვაში სამამულო ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების მიღწევის პარალელურად. ინსტიტუციური მექანიზმების განსხვავება განსაზღვრავს ინტეგრაციის სიღრმესა და მდგრადობას.

წარმოდგენილი სატატიის მიზანია ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმების შესწავლა მათი რეგიონული განსხვავებების ნიშნით და ეკონომიკური ინტეგრაციის კრიზისებისადმი მდგრადობის გამოწვევებისა და შესაძლებლობების შეფასება მცირე ღია ეკონომიკის ქვეყნის პერსპექტივიდან, როგორც არის საქართველო. კარგად დაგეგმილ ინსტიტუტებს შეუძლიათ ხელი შეუწყონ ადაპტაციის ხარჯების გადანაწილებას და მდგრადი და ეკონომიკურად სიცოცხლისუნარიანი რეგიონული და გლობალური ეკონომიკური თანამშრომლობის ფორმების განვითარებას.

ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმების მოდელი და რეგიონული თავისებურებები

ინტეგრაციის წარმატება და განვითარების მიმართულება მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული კოლექტიური ქმედების პრობლემების ინსტიტუციური გადაწყვეტის გზებზე (Mattli, 1999). ინტეგრაცია მოითხოვს როგორც მოთხოვნის, ისე მიწოდების ფაქტორების არსებობას. მოთხოვნის ძალებია საბაზრო სუბიექტების სურვილი, გავიდნენ უფრო ფართო და მეტად პროგნიირებად ბაზრებზე, ხოლო მიწოდების ძალები გულისხმობს პოლიტიკური სუბიექტებისა და ინსტიტუტების უნარს უზრუნველყონ ეფექტური წესების არსებობა და მათი აღსრულება.

ინტეგრაციის ფარგლებში ინსტიტუციური მექანიზმები უზრუნველყოფს პასუხისმგებლობების დელეგირებისა და მიღებულ გადაწყვეტილებათა შედეგების გავრცობას. ინსტიტუციური მექანიზმების ხასიათი და მათი არჩევანის განმსაზღვრელ ფაქტორები მრავალფეროვანია. ისინი დამოკიდებულია როგორც ინტეგრაციის მიზნებზე, ასევე, სიღრმესა და მონაწილე ქვეყნების პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მახასიათებლებზე. მაგალითად, ევროკავშირის ინსტიტუციური მოდელი მაღალი კოორდინაციის დონით გამოირჩევა, ხოლო ASEAN სუსტად კოორდინირებულია. ინსტიტუტების განვითარების სიღრმე და ხარისხი და არა დადებული ხელშეკრულებების რაოდენობა განსაზღვრავს ინტეგრაციის შედეგები რადენად აისახება წევრი ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდასა და კეთილდღეობაზე.

რეგიონული ინტეგრაციის მონაწილე ქვეყნები იღებენ ფორმალურ ვალდებულებებს თავიანთი მიზნების მისაღწევად იმ მოლოდინით, რომ სხვა მონაწილე სახელმწიფოებიც შესაბამისი ქმედებით უპასუხებენ. პასუხისმგებლობაზე დაფუძნებული კონკრეტული პირობები და ვალდებულებები გამომდინარეობს ამა თუ იმ რეგიონული ინტეგრაციული დაჯგუფების ინსტიტუციური მოწყობიდან, რომლის ზოგადი ინსტრუმენტებია:

- წევრობის რეგულირება;
- ინტეგრაციის ორგანიზაციული სტრუქტურები;
- გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა;
- მარეგულირებელი ნორმების ხასიათი და მათი ეროვნული სისტემებში ინტეგრაციის მექანიზმები;
- აგრეთვე, კონტროლის, ზედამხედველობისა და მონიტორინგის მექანიზმები.

თითოეული მათგანი ემსახურება მონაწილეთა გარკვეულწილად „შეოჭვას“ ინტეგრაციის სქემებში და ზღუდავს მათ თავისუფლებას, გადაუხვიონ უკვე აღებულ ვალდებულებებს.

აღსანიშნავია, რომ რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაცია ერთდროულად აერთიანებს რეგულირების და დერეგულირების პროცესებს, კერძოდ, საქონლისა და მომსახურების, კაპიტალისა და სხვა წარმოების ფაქტორების მოძრაობის ბარიერების მოხსნასთან ერთად, ის გულისხმობს სხვადასხვა ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი სტანდარტების მიღებას. ვაჭრობის ბარიერების მოხსნა შეიძლება მიღწეულ იქნას ორმხრივი შეთანხმებებით ან მონაწილე ქვეყნების მიერ ერთხმად მხარდაჭერილი მრავალმხრივი ხელშეკრულებებით.

ბით. თუმცა, ახალი წესების მიღება იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა ფუნქციონირებდეს ბაზარი — მაგალითად, კონკურენციის წესები, საქონლის სტანდარტები, გარემოსდაცვითი ნორმები — საჭიროებს დღის წესრიგის განსაზღვრისა და აღსრულების უფლებამოსილების დამოუკიდებელი, ზეეროვნული ორგანოსათვის გადაცემას.

დერეგულირების პროცესი სამ ძირითად ელემენტს აერთიანებს: პირველი დაკავშირებულია ერთიანი ბაზრის პროგრამის ძირითად ვალდებულებებთან, რომლებიც აიძულებს მთავრობებს გააუქმონ სატარიფო და არასატარიფო ბარიერები საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალის თავისუფალ მოძრაობაზე. ეს მოიცავს ბარიერების მოხსნას, როგორცაა კაპიტალის კონტროლი, იმპორტის კვოტები და საბაჟო გადასახადები. მეორე ელემენტია ურთიერთალიარების პრინციპი. იგი წარმოადგენს ერთიანი ბაზრის ფუნქციონირების მთავარ საფუძველს. მესამე ელემენტია საერთო სტანდარტების ჰარმონიზაცია, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ეროვნული წესების ჩანაცვლებას საერთო მარეგულირებელი ნორმებისა და სტანდარტების ერთიანი სისტემით, რაც ბაზრებზე თამაშის ერთნაირი წესების მიღწევით, ლიბერალიზაციას ნიშნავს.

ერთი მხრივ, თითოეული სახელმწიფო ხვდება გარკვეულ ხარჯებს ამ წესების განხორციელებისას, რადგან მათი გამოყენება გულისხმობს შიდა ბაზრების გახსნას სხვა სახელმწიფოს საქონლისა და მომსახურების მიმწოდებლების და, ამდენად, უფრო მეტი კონკურენციისთვის. მეორე მხრივ, თითოეული სახელმწიფო სარგებელს იღებს იმით, რომ მეორე სახელმწიფო ხსნის თავის ბაზარს.

ძლიერი და ავტონომიური რეგიონული ინსტიტუტები გამორიცხავენ მონაწილე აქტორების მხრიდან უკან დახევას და ამით ხელს უწყობენ ინტეგრაციიდან მიღებული სარგებლის კონსოლიდაციას. მათ, ასევე, შეუძლიათ ხელი შეუწყონ ინტეგრაციის პროცესების გაღრმავებასა და გაფართოებას — ინტეგრაციის ბარიერების მოხსნით და ახალი სფეროებში კოორდინირებული პოლიტიკის რეჟიმების ჩამოყალიბებით (ADB 2010). მათგან განსხვავებით, სუსტი ინსტიტუტები, ქმნიან რისკს, რომ გაამძაფრონ ეროვნულ განსხვავებები, რაც ხელს უშლის ლიბერალიზაციას, ჰარმონიზაციას და ეკონომიკური სარგებლის მაქსიმიზაციას.

რეგიონული ინსტიტუტების ეფექტიანობა დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე. როგორც კვლევები ცხადყოფს, პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემების ერთგვაროვნება და თავსებადობა წევრ

სახელმწიფოებს შორის, როგორც წესი, ინსტიტუტებს უფრო ეფექტიანად მუშაობის საშუალებას აძლევს (Sidjanski, 1987). ავტონომიის ხარისხი და დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების მიღების უნარი ეფექტიანობისთვის უმნიშვნელოვანესია. ზესახელმწიფოებრივი ინსტიტუტები, მთავრობათაშორისი ინსტიტუტებისგან განსხვავებით, ზოგადად, უფრო მაღალ ავტონომიას ფლობენ იმ თვალსაზრისით, რომ მათ შეუძლიათ დამოუკიდებელი ინიციატივების გამოვლენა ან შესაბამისობის მონიტორინგი. ეს მათ აძლევს საშუალებას უფრო აქტიური როლი ითამაშონ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში და ხელი შეუწყონ ინტეგრაციის გაღრმავებასა და გაფართოებას (Best 2005). ასევე, ეს შესაძლებლობას აძლევს მათ განსაზღვრონ წევრი სახელმწიფოების საერთო ინტერესები და კონსენსუსის მიღწევა უზრუნველყონ. აქვე გასათვალისწინებელია, რომ საკმარისი დაფინანსების არსებობა მნიშვნელოვანია ინსტიტუტების ფუნქციონირებისთვის, ხოლო მისი დეფიციტი ხშირია განვითარებად ქვეყნებში, ნათელად განსაზღვრული სტრუქტურები და გადაწყვეტილების მიღების პროცედურები გადამწყვეტია ნებისმიერი ორგანიზაციული ფორმის ინტეგრაციისთვის, რათა თავიდან იქნას აცილებული ინსტიტუციური დაბრკოლებები და უზრუნველყოფილი იყოს სწრაფი გადაწყვეტილების მიღება.

რაც შეეხება მთავრობათაშორის ინსტიტუტებს, უმეტეს რეგიონულ ინტეგრაციულ დაჯგუფებებში ძირითადი გადაწყვეტილებების მიმღები ინსტიტუტია მთავრობათაშორისი ორგანოები, რომელიც ერთსულოვნების პრინციპით ფუნქციონირებს. ზოგიერთ შემთხვევაში, ესაა საბჭოები, რომლებიც შედგება სახელმწიფოსა და მთავრობის მეთაურებისგან, რომლებიც პერიოდულად იკრიბებიან. გარდა ამისა, ხშირად ინტეგრაციის სქემა ასევე მოიცავს სპეციალიზებულ საბჭოებს, რომლებიც ცალ-ცალკე იკრიბებიან და ფლობენ უფლებამოსილებებს თავიანთი სპეციალიზაციის სფეროში. მინისტრთა საბჭოების ქვედა დონეზე, შესაძლებელია აღმასრულებელი კომიტეტები ფუნქციონირებდეს, რომლებიც შედგებიან ეროვნული წარმომადგენლებისგან და პასუხისმგებელნი არიან მინისტრთა შეხვედრების მომზადებაზე.

ზოგიერთ ორგანიზაციაში კი გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ცენტრალიზებულია უმაღლეს ორგანოში, რომელიც შედგება სახელმწიფო მეთაურებისგან. ეს, როგორც წესი, დამახასიათებელია იმ ორგანიზაციებისთვის, სადაც არადემოკრატი-

ული ქვეყნები შედიან, რადგან ისინი ნაკლებად მიდრეკილნი არიან ძალაუფლების დელეგირებისა და გადანაწილებისკენ.

რეგიონული ინტეგრაციული ჯგუფები განსხვავდებიან თავიანთი ინსტიტუციური მოწყობით. ევროკავშირი მჭიდრო ინსტიტუციური მოდელია, რომელშიც ზენაციონალური ორგანოები, როგორცაა ევროპული კომისია და სასამართლო, აყალიბებს სავალდებულო მექანიზმებს და უზრუნველყოფს სამართლებრივი ჰარმონიზაციის მაღალ ხარისხს. ამდენად, ეს მიწოდების მძლავრ ფაქტორს წარმოადგენს. მისგან განსხვავებით, NAFTA-ის ინსტიტუციურად უფრო სუსტად შეკავშირებული მოდელი, რომელიც მთავრობათაშორის შეთანხმებებს ეყრდნობოდა. ეს საკმარისია სავაჭრო ინტეგრაციისთვის, მაგრამ არასაკმარისია უფრო ღრმა ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაციისთვის. ASEAN კიდევ უფრო განსხვავებულ მოდელს მიჰყვება, რაც გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში კონსენსუსის პრინციპზე და სუსტ სავალდებულო სამართლებრივ მექანიზმებზეა დამყარებული. ამდენად, ეროვნულ დონეზე მოქნილობას ენიჭება უპირატესობა შემოჭველ ვალდებულებებთან შედარებით (იხ. ცხრილი).

ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის შენარჩუნება სუსტი ინსტიტუტების პირობებშიც შესაძლებელია, მაგრამ ეს კავშირები ამ დროს უფრო მყიფეა, ვიდრე მაშინ როდესაც ზეეროვნული ინსტიტუტები არსებობს და ფუნქციონირებს.

ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმების ტრანსფორმაციის გამოწვევები თანამედროვე ეტაპზე

გლობალური ეკონომიკური განვითარების ამჟამინდელ ეტაპზე ეკონომიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციური მექანიზმები მზარდ ზენოლას განიცდის. კერძოდ, მაღალი ფორმალიზაციის მქონე ინსტიტუტები, როგორცაა ევროკავშირი, ხშირად აღიქმება ნელ, ბიუროკრატიულ და პოლიტიკურად მოუქნელ სტრუქტურებად, რაც ინვესტაციების მიღების გაჭიანურებას და სკეპტიციზმის ზრდას. ამავდროულად, უფრო ნაკლებად ფორმალიზებული ინსტიტუციური მოდელები ხასიათდება სუსტი და არათანაბარი აღსრულებით და შეთანხმებულ წესებსა და რეალურ ინტეგრაციას შორის არსებული ხარვეზებით, რაც ხელს უშლის ინტეგრაციის გაღრმავებას, ასევე მდგრადობას, განსაკუთრებით ეკონომიკური და პოლიტიკური კრიზისების დროს.

რეგიონული ინტეგრაციული დაჯგუფებები ამოცანებისა
და ინსტიტუციური მოდელების მიხედვით

ინტეგრაციული დაჯგუფება	ამოცანები	ინსტიტუციური მოდელი	ძირითადი ინსტიტუციური მახასიათებლები
ევროკავშირი (EU)	ღრმა ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაცია, საბაჟო კავშირი, ერთიანი ბაზარი, მონეტარული კავშირი, საერთო ეკონომიკური პოლიტიკა	ძლიერი/ზენაციონალური	სავალდებულო ზენაციონალური კანონმდებლობა, აღსრულებისა და მონიტორინგის მექანიზმები
ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაცია EFTA	სამრეწველო საქონლით თავისუფალი ვაჭრობა; EU-სთან თანამშრომლობა	სუსტი/მთავრობათშორისი	ზენაციონალური მექანიზმები არ გვაქვს.
NAFTA	თავისუფალი ვაჭრობა	ჰიბრიდული	დავების მოგვარების პანელის გადანაცვლებები სავალდებულოა, მთავრობათშორისი.
MERCOSUR	საბაჟო კავშირი, პოლიტიკური კოორდინაცია	ჰიბრიდული	მთავრობათშორისია.
ანდების გაერთიანება (CAN)	ისწრაფვის საერთო ბაზრისკენ, პოლიტიკის კოორდინაცია	ჰიბრიდული	გენერალური სამდივნო და ტრიბუნალი, რამდენიმე ზენაციონალური ინსტიტუტი
CARICOM	საბაჟო კავშირი და საერთო ბაზარი (CSME)	სუსტი/მთავრობათშორისი	კონსენსუსზე დაფუძნებული.
LAIA (ALADI)	ვაჭრობის ეტაპობრივი ლიბერალიზაცია	სუსტი/მთავრობათშორისი	მოქნილი ჩარჩო-პირობები, ზენაციონალური ინსტიტუტების არარსებობა.
SACU (სამხრეთ აფრიკის საბაჟო კავშირი)	საბაჟო კავშირი	ძლიერი	ერთიანი ტარიფი მესამე ქვეყნების მიმართ, ერთიანი საბაჟო წესები.
ECOWAS	ეკონომიკური ინტეგრაცია	სუსტი	სუსტი აღსრულების მექანიზმები.

SADC	ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, რეგიონული უსაფრთხოება	სუსტი/ მთავრობათაშორისი	კონსენსუსზე დაფუძნებული.
ASEAN / AFTA	თავისუფალი ვაჭრობა, პოლიტიკური თანამშრომლობა	სუსტი/მთავრობათაშორისი	კონსენსუსზე დაფუძნებული
ANZCERTA (Australia- NZ CER)	თავისუფალი ვაჭრობა და მარეგულირებელი გარემოს ჰარმონიზაცია	ჰიბრიდული	ღრმა ტიპის თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება
GCC (Gulf Coop- eration Council)	საბაჟო კავშირი; სწრაფვა საერთო ბაზრისკენ	სუსტი/მთავრობათაშორისი	ნაწილობრივი კოორდინაცია
APEC	თავისუფალი ვაჭრობა და საინვესტიციო თანამშრომლობა	სუსტი/მთავრობათაშორისი	ნებაყოფლობითი ალიანსი, საკონსულტაციო ფორუმი

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ, Mattli, W. (1999). *The Logic of Regional Integration*. Cambridge University Press და Closa, C., Casini, L., & Sender, O. (2016). *Comparative regional integration: Governance and legal models (Integration through Law: The Role of Law and the Rule of Law in ASEAN Integration, No. 10)*. Cambridge University Press მიხედვით.

რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებების სწრაფი გავრცელება 2000-იან წლებში წარმოადგენდა ერთ-ერთ გზას, რომ ქვეყნებს გლობალური ვაჭრობის სფეროში მრავალმხრივი წესების მოუქნელობით გამოწვეული სირთულეები აეცილებინათ. სავაჭრო პარტნიორის შერჩევის შესაძლებლობა რეგიონული შეთანხმების ფარგლებში ქვეყნებს გარკვეულ მოქნილობას ანიჭებს, რომ შეინარჩუნონ შედარებითი ავტონომია და მათთვის პრიორიტეტული სავაჭრო პარტნიორების მიმართ განსხვავებული სავაჭრო რეჟიმები აამოქმედონ, ასევე, ეს შეთანხმებები ეროვნული ეკონომიკური მიზნების მიღწევის ინსტრუმენტად გამოიყენონ. (ჯამაგიძე, 2020).

თანამედროვე ეტაპზე ეკონომიკური ინტეგრაციის განვითარების მნიშვნელოვან გამოწვევებს შორის საყურადღებოა გლობალური მიწოდების ჯაჭვების ცვლილებები. კოვიდ-პანდემიით გამოწვეული შოკების დაძლევის მიუხედავად, პოსტპანდემიურ პერიოდში გამოცოცხლება საკმაოდ არათანაბრად წარიმართა (WTO, 2025). ტრადიციულ ვაჭრობასა და ღირებულების ჯაჭვში ვაჭრობის ზრდის ტემპებში არსებული სხვაობა გაღრმავდა, განსაკუთრებით აშშ-ჩინეთისა სავაჭრო ომისა და რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენით. როგორც

მონაცემები ცხადყოფს, GVC-თან დაკავშირებული ვაჭრობის წილი 2022 წლის პიკური 48%-იანი მაჩვენებლიდან შემცირდა და 2024 წელს 46.3%-ს შეადგენდა (WTO, 2025), ეს მიუთითებს, რომ გლობალურად, მიწოდების ჯაჭვები გაგრძელდა, რადგან ომებისა და ეკონომიკური სანქციების გავლენამ სავაჭრო ნაკადების გადანაწილება განაპირობა, შეასაბამისად, ჯაჭვში გაიზარდა მონაწილე ქვეყნების რაოდენობა და ურთიერთდამოკიდებულება უფრო კომპლექსური გახდა. გარდა ამისა, გაიზარდა ყველა გლობალური დარგის დამოკიდებულება დიდ ქვეყნებზე, ჩინეთზე, იაპონიაზე, ევროკავშირსა და აშშ-ზე. რუსეთ-უკრაინის ომმა ამ სივრცეში ინტეგრაციის ხარისხი შეასუსტა, ხოლო ჩინეთის "ერთი სარტყელი, ერთი გზის" ინიციატივამ გამოიწვია ახალი სავაჭრო ნაკადებისა და ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულებების ჩამოყალიბება (ვეშაპიძე, და სხვ. 2025).

გლობალურ ვაჭრობაში არსებულ განუსაზღვრელობას ემატება მსოფლიო ვაჭრობის მრავალმხრივი წესების შეფერხებული ფუნქციონირება, განსაკუთრებით წესების შემუშავებისა და დანერგვის გადანაცვების სფეროში. ამავდროულად, ყოველწლიურად მზარდია ვაჭრობის შემზღუდ-

ველი ახალი ზომების მიღების ტენდენცია, რომლებიც არა ლოკალურ სავაჭრო ნაკადებს, არამედ გლობალურ ნაკადებს აბრკოლებს. აღნიშნული მიზეზებით, ქვეყნები მეტ მიდრეკილებას ავლენენ გადავიდნენ ორმხრივი რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებებიდან (RTA) მრავალმხრივ (პლურილატერალურ) შეთანხმებებზე. მაგალითად, იაპონიამ თავდაპირველად გააფორმა ორმხრივი RTA-ები სინგაპურთან (2002), მექსიკასთან (2005), მალაიზიასთან (2006), ჩილესთან (2007), ტაილანდთან (2007), ინდონეზიასთან (2008), ვიდრე 2008 წელს ASEAN-ის წევრ სახელმწიფოებთან გააფორმებდა პლურილატერალურ შეთანხმებას. იაპონიამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა შემდეგი შეთანხმებების ჩამოყალიბებაში: ყოვლისმომცველი და პროგრესული ტრანს-წყნაროკეანური პარტნიორობის შეთანხმება (Comprehensive and Progressive Trans-Pacific Partnership, 2018), რომელშიც 11 ქვეყანა მონაწილეობს; იაპონია-ევროკავშირის ეკონომიკური პარტნიორობის შეთანხმება (2019), რომელიც 28 ქვეყანას მოიცავს; და რეგიონული ყოვლისმომცველი ეკონომიკური პარტნიორობის შეთანხმება (Regional Comprehensive Economic Partnership, 2022), რომელშიც 15 ქვეყანა მონაწილეობს. ორმხრივიდან პლურილატერალურ შეთანხმებებზე გადასვლის მსგავსი ტენდენციები შეინიშნება სხვა ქვეყნებშიც, მაგალითად, სამხრეთ კორეისა და შეერთებული შტატების შემთხვევაშიც (Urata, 2025).

ამ ცვლილებების საპასუხოდ, თანამედროვე ეკონომიკური ინტეგრაციის მექანიზმები სულ უფრო მეტად არის განპირობებული გეოეკონომიკური, უსაფრთხოების და არა მხოლოდ ეფექტიანობის მოსაზრებებით. ქვეყნები ცდილობენ წარმოებისა და ვაჭრობის გადანაცვლებას პოლიტიკურად და ეკონომიკურად უფრო უსაფრთხო პარტნიორებისკენ, ასევე, გეოგრაფიულად ახლოს

მყოფი ქვეყნებისკენ. შექმნილი ახალი ლანდშაფტი მცირე ღია ეკონომიკის ქვეყნისგან, როგორც საქართველოა საჭიროებს სპეციალიზაციის შესაძლებლობებისა და გლობალური ფრაგმენტაციის გამოწვევებთან ადაპტაციის მექანიზმების შემუშავებას.

დასკვნა

რეგიონული ინტეგრაციული დაჯგუფებები მრავალფეროვანი ინსტიტუციური მექანიზმებით ხასიათდებიან. სუსტი მექანიზმები უზრუნველყოფს მეტ ავტონომიას და მოქნილობას, მაგრამ, ასევე, სუსტი აღსრულებით ხასიათდება. მკაცრად ფორმალიზებული სტურქტურები კი ძირითადად ღრმა ინტეგრაციას უდევს საფუძვლად, თუმცა მზარდი გლობალური სანარმოო და სავაჭრო ფრაგმენტაციის პირობებში დაბალ მოქნილობას განაპირობებს. ამიტომ ჩნდება მრავალფეროვანი ფორმები, როგორიცაა ორმხრივი და პლურილატერალური შეთანხმებები, სექტორული და ფუნქციონალური ინტეგრაცია, ასევე, ტრანს-რეგიონული თანამშრომლობის ფორმები.

მიუხედავად მზარდი ზეწოლისა, რასაც რეგიონული ინტეგრაცია განიცდის მზარდი სავაჭრო განუსაზღვრელობის, მიწოდების ჯაჭვების ტრანსფორმაციის და ფრაგმენტაციის და მრავალმხრივი სავაჭრო წესების შესუსტების შედეგად, ეკონომიკური ინტეგრაციის მნიშვნელობა მცირე ღია ეკონომიკის ქვეყნებისთვის კვლავ დიდია. კერძოდ, ინტეგრაციის მექანიზმების გამოყენება საქართველოს სჭირდება გლობალურ მიწოდების ჯაჭვებში ჩართულობის ახალი შესაძლებლობების ძიებისა და მასში მონაწილეობის გააქტიურებისთვის. ინტეგრაციულ შეთანხმებებში ჩართულობით (ევროკავშირი, ჩინეთი) დიდ ბაზრებთან სავაჭრო კავშირების შესუსტება თავიდან იქნება აცილებული.